

DOI: 10.33270/05267202.19
УДК 343.985 (477)

РОМАНАУСКАС Крістіна*

доктор філософії в галузі права, докторант Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»

61177, вул. Золочівська, 8а, м. Харків, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9545-9755>;

ЗОЗУЛЯ Євгеній

викладач кафедри криміналістики та судової експертології навчально-наукового інституту № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ

61000, просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1444-0408>

Особливості початкового етапу розслідування злочинів у сфері надання професійної правничої допомоги

Анотація. У статті систематизовано типові приводи та підстави для початку досудового розслідування за ознаками злочинів, учинених у сфері надання професійної правничої допомоги. Висвітлено особливості збирання й отримання первинної інформації про кримінальні правопорушення цієї категорії з огляду на їх підвищену латентність, складність виявлення та необхідність правильного кримінально-правового оцінювання встановлених обставин. Узагальнено доктринальні підходи до розуміння категорій «привід» і «підстава» для початку досудового розслідування, визначено їх співвідношення та обґрунтовано, що вони є взаємопов'язаними, але не тотожними правовими явищами. Доведено, що привід характеризує джерело або форму надходження інформації про можливе кримінальне правопорушення, натомість підстава відображає наявність достатніх фактичних даних, які дають змогу дійти висновку про можливе вчинення кримінально караного діяння. Проаналізовано положення кримінального процесуального законодавства України щодо внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань і початку досудового розслідування. Визначено, що типовими приводами для початку розслідування злочинів у сфері надання професійної правничої допомоги є заяви потерпілих, повідомлення інших осіб, результати оперативно-розшукової діяльності, самостійне виявлення ознак кримінального правопорушення правоохоронними органами, матеріали медіа, журналістські розслідування та публікації в соціальних мережах. Водночас підставою для початку досудового розслідування є наявність конкретних відомостей про факти погроз, насильства, пошкодження майна, незаконного доступу до документів, розголошення адвокатської таємниці, втручання в професійну діяльність правника або інших форм протиправного впливу. Обґрунтовано, що важливе значення на початковому етапі має професійна оцінка отриманої інформації уповноваженими особами, оскільки саме на цій стадії визначають правильну кримінально-правову кваліфікацію події та вирішують питання про наявність достатніх підстав для внесення відомостей до ЄРДР.

Ключові слова: досудове розслідування; правнича допомога; адвокат; захисник; етапізація розслідування.

Історія статті:

Отримано: 16.03.2026

Прийнято: 21.04.2026

Опубліковано: 29.05.2026

Рекомендоване посилання:

Романаскас К., Зозуля Є. Особливості початкового етапу розслідування злочинів у сфері надання професійної правничої допомоги. *Наука і правоохорона*. 2026. Вип. 2 (72). С. 181–189. DOI: 10.33270/05267202.19

*Відповідальний автор

© Романаскас К., Зозуля Є., 2026. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Вступ

У криміналістиці чимало досліджень присвячено ефективності досудового розслідування. Науковці обґрунтовано акцентують, що своєчасність, послідовність і правильність дій слідчого на початковому етапі кримінального провадження визначають можливість повного, швидкого й неупередженого виконання завдань, передбачених ст. 2 КПК України (Chornous, & Shykoriak, 2018, p. 48; Popov, 2025, p. 118). Такий підхід є цілком виправданим, оскільки саме на етапі відкриття кримінального провадження закладаються передумови для належного збирання, фіксації та перевірки доказів, визначення напрямів розслідування, а також своєчасного реагування на можливу протидію. У зв'язку з цим кримінальні правопорушення, вчинені у сфері надання професійної правничої допомоги, також потребують окремого дослідження в аспекті забезпечення ефективного досудового розслідування, з огляду на їхню специфіку, особливий статус учасників і високий ризик приховування ознак протиправної діяльності.

Матеріали та методи

Метою статті є визначення типових приводів і підстав для початку досудового розслідування злочинів у сфері надання професійної правничої допомоги, а також з'ясування їх значення для узагальнення слідчих ситуацій початкового етапу розслідування та організації подальшої процесуальної діяльності.

Під час дослідження застосовано сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. Формально-юридичний метод використано для аналізу положень кримінального процесуального законодавства України, насамперед ч. 1 ст. 214 КПК України, а також нормативних положень, що регулюють порядок внесення відомостей до ЄРДР і початок досудового розслідування. Формально-логічний метод застосовано для розмежування категорій «привід» і «підстава», встановлення їх співвідношення, а також логічного структурування викладу матеріалу.

Методи аналізу й синтезу дали змогу виокремити типові джерела надходження інформації про кримінальні правопорушення у сфері надання професійної правничої допомоги, систематизувати характерні фактичні дані, які можуть свідчити про наявність ознак кримінально караного діяння, а також встановити особливості їх оцінювання на початковому етапі розслідування. Порівняльний метод використано для зіставлення наукових підходів до визначення приводів і підстав для початку досудового розслідування, а також для виявлення специфіки їх вияву в кримінальних провадженнях щодо злочинів проти правосуддя, професійної діяльності адвокатів й інших правників.

Узагальнення та моделювання використано для формування типових слідчих ситуацій

початкового етапу розслідування, визначення найпоширеніших приводів для внесення відомостей до ЄРДР, а також для побудови узагальненої моделі дій уповноважених осіб під час реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення цієї категорії.

Теоретична основа дослідження представлена положеннями кримінального та кримінального процесуального законодавства України, які визначають порядок початку досудового розслідування, критерії достатності фактичних даних для внесення відомостей до ЄРДР, а також загальні вимоги до оцінювання повідомлень про кримінальні правопорушення. Водночас важливе значення мали наукові праці українських учених у сфері кримінального процесу та криміналістики, присвячені проблемам визначення приводів і підстав для початку досудового розслідування, формування типових слідчих ситуацій та криміналістичного забезпечення розслідування злочинів у сфері надання професійної правничої допомоги.

Огляд літератури

Проблематика початкового етапу розслідування традиційно посідає важливе місце в криміналістичних дослідженнях, оскільки саме на цьому етапі закладаються передумови для ефективного збирання доказів, формування слідчих версій, визначення напрямів розслідування та нейтралізації можливої протидії. С. В. Русанівський (2025) слушно зауважує, що початковий етап розслідування охоплює комплекс організаційних заходів, серед яких важливе місце посідають планування, побудова та перевірка слідчих версій, а також визначення оптимальної тактики взаємодії з особами, здатними надати інформацію, необхідну для встановлення обставин події. На нашу думку, вирішальне значення для результативності розслідування кримінальних правопорушень щодо перевищення влади або службових повноважень працівниками правоохоронних органів мають своєчасність реагування, зокрема оперативне проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, належна фіксація слідів і запобігання втраті криміналістично значущої інформації, передусім у випадках застосування зброї або спеціальних засобів (Rusanivskyi, 2025, p. 164).

А. І. Кунтій (2025) зосереджується на дослідженні типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування злочинів проти військової служби. Автор зазначає, що початковий етап розслідування потребує чіткої діагностики слідчої ситуації та вибору адекватної програми реагування залежно від обсягу вихідної інформації, характеру події та поведінки учасників (Kuntii, 2025, p. 124).

Такий підхід реалізовано й у дослідженні А. М. Вейца (2025), присвяченому типовим слідчим ситуаціям початкового етапу розслідування кіберзлочину, вчиненого за участю військової посадової особи. Автор обґрунтовує, що

початковий етап розслідування має системно-діяльнісний характер, а його ефективність безпосередньо залежить від швидкого виявлення та фіксації цифрових слідів, вилучення електронних носіїв інформації та забезпечення їх збереження.

Проблематику типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна шляхом підпалу досліджує К. В. Покраса (2025). Авторка акцентує, що саме початковий етап має вирішальне значення для отримання криміналістично значущої інформації, оскільки надалі частину слідів може бути втрачено або знищено.

Питання етапізації розслідування втручання в діяльність представників органів державної влади розглядає В. Ю. Попов (2025). Учений обґрунтовує, що початковий етап розслідування набуває ключового значення, адже саме в цей період відбувається формування первинної доказової бази, перевірка основних версій і визначення напрямів подальших процесуальних дій.

Типові слідчі ситуації та програми дій слідчого на початковому етапі розслідування колабораційної діяльності стали предметом дослідження І. А. Скічко та А. В. Капелюхи (2025). Автори зауважують, що ефективність дій органів досудового розслідування безпосередньо залежить від правильної оцінки вихідної інформації та здатності оперативно адаптувати алгоритм розслідування до конкретної слідчої ситуації.

Обставини, які підлягають з'ясуванню на початковому етапі розслідування фальсифікації лікарських засобів й обігу фальсифікованих лікарських засобів, досліджує О. О. Шепілов (2025). Автор стверджує, що початковий етап відіграє визначальну роль у встановленні механізму вчинення правопорушення, каналів розповсюдження фальсифікованої продукції, групи причетних осіб і документального супроводу незаконної діяльності.

Організаційно-тактичні засади проведення слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування злочинів у сфері виробництва споживчих товарів аналізує А. І. Мурадлі (2025). Дослідниця акцентує на необхідності належної підготовки та проведення слідчих (розшукових) дій, спрямованих на виявлення документальних, матеріальних і цифрових джерел доказової інформації.

Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування фінансування тероризму розглядає С. Ю. Міхальов (2025). Учений зазначає, що кожна конкретна слідча ситуація формується на основі наявної на певному етапі розслідування криміналістично значущої інформації, а тому алгоритм дій слідчого має бути гнучким і враховувати особливості механізму фінансування, коло учасників та можливу протидію розслідуванню.

Можливості використання версіювання на початковому етапі розслідування незаконного набуття права на землю державної або

комунальної власності досліджує А. О. Дишльова (2025). На її думку, саме на початковому етапі важливе значення мають побудова та перевірка слідчих версій, які дають змогу систематизувати отриману інформацію та визначити найперспективніші напрями розслідування.

Аналіз зазначених праць засвідчує, що в сучасній криміналістичній доктрині сформовано значний масив наукових досліджень, присвячених типовим слідчим ситуаціям, обставинам, що підлягають з'ясуванню, етапізації та алгоритмам дій слідчого на початковому етапі розслідування різних категорій кримінальних правопорушень. Водночас питання початкового етапу розслідування злочинів, учинених у сфері надання професійної правничої допомоги, залишаються недостатньо дослідженими. Не розроблено комплексного підходу до визначення типових підстав для початку розслідування, слідчих ситуацій, програм дій слідчого, особливостей збирання доказів і нейтралізації протидії розслідуванню з боку професійних учасників правничої діяльності. Саме це зумовлює необхідність подальшого наукового опрацювання обраної нами проблематики.

Результати й обговорення

Коли йдеться про початок досудового розслідування, необхідно насамперед визначити передумови початку досудового розслідування. Тобто йдеться про ті об'єктивні дані, що свідчать про вчинення кримінальних правопорушень. У науковій літературі традиційно виокремлюють типові приводи та підстави для початку розслідування.

Підстава, відповідно до тлумачних словників, – це те головне, на чому ґрунтується що-небудь¹. Привід визначають як підставу (справжню або вигадану), причину яких-небудь дій, вчинків².

Щодо наукових підходів до визначення цих категорій на прикладі окремих груп кримінальних правопорушень зауважимо, що, наприклад, А. В. Столітній (2014) пропонує розглядати підстави для початку досудового розслідування як кілька самостійних груп джерел інформації про можливе кримінальне правопорушення. До них він відносить: заяви громадян, зокрема повідомлення про вчинений злочин або явку з повинною; повідомлення підприємств, установ, організацій, посадових осіб, представників влади чи громадськості; інформацію від осіб, які затримали підозрюваного безпосередньо на місці події; відомості, оприлюднені в медіа; самостійно виявлені слідчим або прокурором обставини, що можуть свідчити про наявність ознак кримінального правопорушення. Остання група охоплює

¹ Підстава. Словник української мови : в 11 т. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=підстава>

² Привід. Словник української мови : в 11 т. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=привід>

інформацію, отриману під час розслідування інших кримінальних проваджень, з матеріалів оперативних підрозділів, даних контролюючих органів, виконавчої служби, публікацій у медіа й інших джерел. Отже, фактично йдеться про джерела інформації, які можуть розглядати як приводи для початку досудового розслідування.

В. Г. Дрозд (2017) виокремлює кілька основних приводів для відкриття кримінального провадження. Серед них учена називає заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення, самостійне виявлення слідчим обставин, що можуть свідчити про злочин, зокрема під час здійснення досудового розслідування в інших провадженнях, а також самостійне виявлення прокурором відповідних фактів під час реалізації наглядових повноважень. Окремо авторка акцентує на ситуації, коли правоохоронні чи контролюючі органи самостійно встановлюють факти підготовки або вчинення кримінальних правопорушень їхніми посадовими особами.

М. А. Погорецький (2015) зауважує, що привід для початку досудового розслідування за своєю суттю є передбаченим кримінальним процесуальним законом вольовим актом особи або уповноваженого суб'єкта кримінального провадження, який має значення юридичного факту. Саме внаслідок такого акта слідчий, дізнавач, детектив чи прокурор отримує відомості про обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Ці відомості своєю чергою формують внутрішнє переконання уповноваженої особи щодо необхідності внесення інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань і початку досудового розслідування.

З огляду на викладене, категорії «привід» і «підстава» є взаємопов'язаними, однак не тотожними. Привід слід розглядати як зовнішнє джерело або форму надходження інформації про можливе кримінальне правопорушення. Ними можуть бути заява, повідомлення, рапорт, матеріали медіа й оперативно-розшукової діяльності або самостійне виявлення ознак кримінального правопорушення уповноваженою особою.

Натомість підстава є змістовою категорією і характеризує наявність достатніх фактичних даних, які дають змогу дійти висновку про можливе вчинення кримінального правопорушення. Тобто привід відповідає на питання, звідки надійшла інформація, а підстава – чи містить ця інформація достатні відомості для початку досудового розслідування.

Отже, привід є формою або процесуальним джерелом отримання інформації, а підстава – її змістовим наповненням. Наявність лише приводу без достатньої підстави не дає можливості обґрунтовано стверджувати про необхідність внесення відомостей до ЄРДР. Водночас підстава не може виникнути поза певним приводом, адже інформація про кримінальне правопорушення завжди має надходити з

конкретного джерела. Тож ми поділяємо думку С. С. Кушніра (2024), що в науковій літературі приводи для початку досудового розслідування деталізують залежно від джерела походження інформації, форми її надходження, способу подання, а також суб'єкта, який її отримує, аналізує та приймає рішення щодо подальшого процесуального реагування.

Очевидно, що інформація про можливе вчинення кримінального правопорушення може бути отримана лише з належних і законних джерел, які одночасно є приводом для початку кримінального провадження. Саме тому одним із першочергових завдань уповноважених осіб є встановлення наявності достатніх даних, що свідчать про ознаки кримінального правопорушення, і внесення відповідних відомостей до ЄРДР.

Попри те, що чинний КПК України не містить окремої норми, яка безпосередньо закріплювала б вичерпний перелік приводів і підстав для внесення відомостей до ЄРДР, їх зміст може бути встановлено шляхом системного аналізу положень ч. 1 ст. 214 КПК України, а також нормативних положень, що регулюють порядок формування та ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань. Такий аналіз дає підстави для висновку, що приводами для початку досудового розслідування є: заява про кримінальне правопорушення, повідомлення про його вчинення, а також самостійне виявлення слідчим, дізнавачем, детективом або прокурором обставин, які можуть свідчити про наявність ознак кримінально караного діяння. Саме ці джерела інформації зумовлюють необхідність реагування з боку органів досудового розслідування та прийняття рішення про внесення відповідних відомостей до ЄРДР.

Також слід зауважити, що законодавець вказує на «обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення» (ч. 1 ст. 214 КПК України)¹. Можемо припустити, що такими обставинами законодавець вважає не будь-які припущення, чутки чи суб'єктивні оцінки, а конкретні фактичні дані, які об'єктивно вказують на можливість вчинення кримінального правопорушення. Йдеться про відомості, що дають змогу принаймні попередньо встановити наявність окремих елементів кримінального правопорушення: події, способу її вчинення, часу, місця, наслідків, причетних осіб, предмета посягання або інших ознак, які можуть свідчити про протиправний характер певної поведінки.

Водночас на момент початку досудового розслідування такі обставини не обов'язково мають бути повністю підтвердженими, достовірно встановленими чи достатніми для затримання

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

особи чи повідомлення їй про підозру. Для внесення відомостей до ЄРДР достатньо, щоб отримана інформація містила об'єктивні дані про ймовірність вчинення кримінального правопорушення, а не лише припущення заявника чи його суб'єктивне незадоволення певною ситуацією.

Саме тому не можна визнавати підставою для початку досудового розслідування повідомлення, у якому немає опису конкретних подій, не зазначено, у чому саме полягає протиправність поведінки, хто міг її вчинити, коли, де та за яких обставин це відбулося. Наприклад, твердження про те, що «посадова особа діє незаконно» або «адвокат порушив права клієнта», не є достатнім. Натомість наявність відомостей про конкретні дії, пов'язані з підробленням документів, незаконним заволодінням майном, розголошенням адвокатської таємниці, зловживанням повноваженнями чи отриманням неправомірної вигоди, уже формує необхідний мінімум даних для процесуального реагування.

У контексті кримінальних правопорушень, учинених у сфері надання професійної правничої допомоги, такими обставинами можуть бути відомості про укладення фіктивних договорів про надання правничої допомоги, підроблення ордерів, довіреностей чи інших документів, незаконне отримання доступу до матеріалів провадження, передачу конфіденційної інформації стороннім особам, вимагання або одержання коштів за вчинення незаконних дій, штучне затягування розгляду справи, використання статусу адвоката для прикриття протиправної діяльності тощо. Саме сукупність таких фактичних даних дає змогу дійти висновку про наявність достатніх підстав для внесення відомостей до ЄРДР і початку досудового розслідування.

Встановлення підстав для внесення відомостей до ЄРДР у кримінальних провадженнях є одним із першочергових завдань уповноважених суб'єктів на початковому етапі реагування на повідомлення про кримінальне правопорушення. Саме наявність достатніх даних, які можуть свідчити про ознаки відповідного діяння, зумовлює необхідність початку досудового розслідування. На стадії отримання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або самостійного виявлення його ознак слідчий, дізнавач, детектив чи прокурор має оцінити, чи містить наявна інформація достатні відомості для висновку про можливе вчинення кримінального правопорушення. Лише після цього приймають процесуальне рішення про внесення відповідних відомостей до ЄРДР та офіційний початок досудового розслідування (Kushnir, 2024).

Водночас слід ураховувати, що через недостатню правову обізнаність заявників зміст заяв і повідомлень не завжди містить чіткий опис усіх ознак конкретного кримінального правопорушення. Особи, які звертаються до правоохоронних органів, нерідко викладають лише

загальні обставини конфлікту, факти зникнення майна, перешкоджання доступу до нього або неправомірного переоформлення прав власності, не надаючи належної юридичної оцінки таким подіям.

У зв'язку з цим важливе значення має професійна оцінка отриманої інформації уповноваженими особами, оскільки саме на цьому етапі визначають належну кримінально-правову кваліфікацію події. Щодо кримінальних правопорушень, учинених у сфері надання професійної правничої допомоги, важливо встановити, чи йдеться про посягання на правосуддя, професійну діяльність захисника чи представника особи, чи, навпаки, фактичні обставини свідчать про вчинення кримінального правопорушення проти життя та здоров'я, власності, авторитету органів державної влади або в іншій сфері. Лише правильне встановлення характеру суспільно небезпечного діяння, його спрямованості та специфічних ознак суб'єкта засвідчує наявність підстав для внесення відомостей до ЄРДР і початку досудового розслідування саме за ознаками відповідного спеціального кримінального правопорушення.

За результатами вивчення матеріалів правозастосовної практики можемо узагальнити типові приводи й підстави для початку розслідування фактів посягань на правників і їхню законну діяльність, що, зокрема, залежать від способу виявлення відповідного кримінального правопорушення, характеру протиправного впливу та ступеня його латентності. Найпоширенішим приводом є заява потерпілого, адвоката, представника особи, працівника юридичної особи або іншого суб'єкта, який здійснює професійну правничу діяльність. Такі заяви можуть стосуватися погроз, насильства, пошкодження майна, втручання в професійну діяльність, незаконного збирання конфіденційної інформації, перешкоджання зустрічам із клієнтом, порушення гарантій адвокатської діяльності чи незаконного доступу до документів. Окремим приводом можуть бути повідомлення інших осіб, зокрема клієнтів, родичів, колег, представників органів адвокатського самоврядування, працівників суду, правоохоронних органів, установ виконання покарань або медичних закладів. У низці випадків саме ці особи повідомляють про факти тиску, оскільки потерпілий адвокат може уникати звернення через побоювання подальшої ескалації конфлікту чи негативних професійних наслідків.

Поширеним приводом є також безпосереднє виявлення ознак кримінального правопорушення правоохоронними органами під час розслідування інших кримінальних проваджень. Наприклад, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аналізу телефонних з'єднань, огляду електронних носіїв інформації або допиту може бути встановлено факти впливу на адвоката, підкупу, погроз чи координації дій, спрямованих на зрив захисту або представництва.

Підставою для початку досудового розслідування є наявність достатніх відомостей, які можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Такими відомостями можуть бути аудіозаписи погроз, листування в месенджерах, електронні листи, відеозаписи, показання свідків, медичні документи про тілесні ушкодження, акти пошкодження майна, інформація з камер відеоспостереження, дані про незаконний доступ до електронних систем, відомості про стеження або втручання в конфіденційне спілкування.

Для цієї категорії кримінальних правопорушень приводом до початку розслідування нерідко стають матеріали медіа, публікації в соціальних мережах, журналістські розслідування або відкриті звернення професійних об'єднань адвокатів. Передусім це стосується випадків публічного тиску на адвокатів, розголошення адвокатської таємниці, погроз у мережі Інтернет або неправомірного поширення персональних даних.

Водночас важливо враховувати, що факт конфлікту між адвокатом і клієнтом, незгоду зі стратегією захисту, дисциплінарний спір чи професійну помилку не можна автоматично розглядати як підставу для внесення відомостей до ЄРДР. Необхідною умовою є наявність конкретних об'єктивних даних, які вказують саме на ознаки кримінально караного діяння. Для злочинів цієї категорії також типовою є ситуація, коли на момент початку досудового розслідування вже відома особа, яка могла вчинити правопорушення, наприклад, клієнт, процесуальний опонент, працівник правоохоронного органу, посадова особа або учасник організованої групи. Однак у частині випадків спершу відомий лише факт втручання, а встановлення особи правопорушника потребує проведення комплексу слідчих (розшукових) дій, зокрема і негласних, а також інших процесуальних заходів.

Отже, початковий етап розслідування злочинів у сфері надання професійної правничої допомоги має підвищену складність, оскільки саме на цій стадії формується первинна доказова база, визначають напрями подальшого розслідування, закладаються передумови для ефективного виконання завдань кримінального провадження. Саме від правильності оцінки вихідної інформації, своєчасності внесення відомостей до ЄРДР та обрання належної програми дій залежить результативність подальшого досудового розслідування.

Цій категорії кримінальних правопорушень притаманний високий рівень латентності, що зумовлений небажанням потерпілих, свідків чи інших осіб повідомляти про факти втручання в професійну діяльність, погроз, насильства або інших форм протиправного впливу. Причинами цього можуть бути страх помсти, професійна залежність, конфлікт інтересів, побоювання погіршення становища клієнта або недовіра до ефективності механізмів захисту. Унаслідок цього правоохоронні органи нерідко отримують

неповну, фрагментарну або викривлену інформацію, що ускладнює своєчасне виявлення ознак кримінального правопорушення.

У зв'язку з цим важливе значення мають правильне визначення та аналіз типових слідчих ситуацій, оскільки саме вони зумовлюють вибір першочергових слідчих (розшукових) дій, організаційно-технічних заходів, тактичних операцій та програм поведінки слідчого. Початкова слідча ситуація залежить від джерела інформації про кримінальне правопорушення, ступеня її повноти й достовірності, складності перевірки, характеру протиправного впливу, способу вчинення злочину, наявності протидії розслідуванню, а також від того, чи встановлено особу правопорушника.

Для злочинів у сфері надання професійної правничої допомоги типовими є ситуації, коли факт втручання в професійну діяльність або іншого протиправного впливу вже встановлено, але особа правопорушника ще не відома; коли ймовірний правопорушник відомий, однак необхідно підтвердити його причетність належними доказами; коли сумніви викликають як сама подія кримінального правопорушення, так і особа, яка могла його вчинити. Саме тому початковий етап розслідування передбачає або встановлення події кримінального правопорушення та ідентифікацію винної особи, або перевірку й підтвердження вже наявної інформації про її причетність.

Водночас обов'язковою умовою ефективності початкового етапу є швидке реагування та своєчасне прийняття процесуальних рішень. На цій стадії необхідно не лише внести відомості до ЄРДР, а й висунути слідчі версії, спланувати розслідування, визначити першочергові слідчі (розшукові) дії, забезпечити належну фіксацію та збереження доказів, а також організувати взаємодію між слідчим, прокурором, оперативними підрозділами та, за потреби, спеціалістами.

Висновки

Приводи й підстави для початку досудового розслідування є взаємопов'язаними, однак не тотожними категоріями. Привід визначає джерело або форму надходження інформації про можливе кримінальне правопорушення, натомість підстава характеризує достатність фактичних даних, які свідчать про наявність ознак кримінально караного діяння.

Для початку досудового розслідування за ознаками злочинів, учинених у сфері надання професійної правничої допомоги, найтиповішими приводами є: заяви потерпілих, повідомлення інших осіб, матеріали оперативно-розшукової діяльності, результати розслідування інших кримінальних проваджень, а також публікації в медіа та соціальних мережах. Підставою є наявність конкретних об'єктивних даних, які свідчать про можливе втручання в професійну діяльність правника, погрози, насильство,

пошкодження майна, розголошення адвокатської таємниці чи інші форми протиправного впливу.

Початковий етап розслідування злочинів цієї категорії вирізняється високим рівнем латентності, складністю перевірки отриманої інформації та необхідністю правильної кримінально-правової оцінки події. Саме тому ефективність подальшого розслідування безпосередньо залежить від своєчасного внесення відомостей до ЄРДР, правильного визначення типових слідчих ситуацій, висунення обґрунтованих версій та організації взаємодії між слідчим, прокурором, оперативними підрозділами і спеціалістами.

Подяки

Немає.

Фінансування

Дослідження не фінансувалося.

Конфлікт інтересів

Немає.

References

- [1] Chornous, Yu., & Shykoriak, M. (2018). Initial stage peculiarities of investigation of crimes committed by foreigners. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*, 18, 44-52. DOI: 10.32353/khrife.2018.05
- [2] Drozd, V.H. (2017). Certain issues of regulating the initiation of pre-trial investigation in the context of legal reform. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 12, 268-272. Retrieved from <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/47058e5c-7169-41ad-8b31-2066b1267bb0/content?trackerId=11bdb8f53e72776c>
- [3] Dyshlova, A. (2025). Possibilities of using versioning at the initial stage of investigating the illegal acquisition of rights to state or communal land. *Current Issues of Pre-Trial Investigation and Combating Crime in Modern Conditions: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference* (pp. 289-291). Dnipro. Retrieved from <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16728>
- [4] Kuntii, A.I. (2025). Typical investigative situations at the initial stage of investigating insubordination and failure to comply with an order. *Theory and Practice of Combating Crime under the Legal Regime of Martial Law: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 123-124). Lviv. Retrieved from <https://www.vdu.lt/cris/bitstreams/16b7969f-5b9f-4706-b7bc-0b3c68d94b58/download#page=123>
- [5] Kushnir, S.S. (2024). Grounds and reasons for initiating pre-trial investigation of crimes related to unlawful seizure of property of an enterprise, institution, or organization. *Juridical scientific and electronic journal*, 2, 594-600. DOI: 10.32782/2524-0374/2024-2/146
- [6] Mikhalov, S.Yu. (2025). Typical investigative situations during the initial stage of terrorism financing investigation. *Bulletin of criminological association of Ukraine*, 2(35), 1, 263-273. DOI: 10.32631/vca.2025.2.20
- [7] Muradly, A. (2025). Investigative (search) actions at the initial stage of investigating crimes in the field of consumer goods production. *Uzhhorod National University Herald. Series "Law"*, 91(4), 362-369. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.91.4.51
- [8] Pohoretskyi, M.A. (2015). Getting pre-trial investigation: some issues. *Herald of Criminal Justice*, 1, 93-103. Retrieved from <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/431>
- [9] Pokrasa, K. (2025). Typical investigative situations of the initial stage of the investigation of intentional destruction or damage to others' property committed by arson. *Scientific Bulletin of Dnipro State University of Internal Affairs*, 1(134), 315-322. DOI: 10.32782/2078-3566-2025-1-40
- [10] Popov, V.Yu. (2025). Staging of the investigation into interference with the activities of representatives of state authorities. *Archives of Criminology and Forensic Sciences*, 2(12), 114-123. DOI: 10.32353/acfs.12.2025.12
- [11] Rusanivskyi, S.V. (2025). The beginning of the pre-trial investigation of abuse of power or official authority by a law enforcement officer involving the use of weapons or special means. *Criminal Proceedings under Martial Law and in the Post-War Period: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference* (pp. 134-136). Kyiv. Retrieved from <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/107799ca-1922-49d7-a081-172165a0f35e/content>
- [12] Shepilov, O.O. (2025). Circumstances that are subject to clarification at the initial stage of the investigation of medicinal products counterfeit and circulation of counterfeit medicinal products. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 3(30), 216-220. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.03.3.32
- [13] Skichko, I.A., & Kapeliukha, A.B. (2025). Typical investigative situations and investigator's action plans at the initial stage of investigating collaborative activities. *Kyiv Law Journal*, 3, 330-337. DOI: 10.32782/klj/2025.3.47

- [14] Stolitnii, A.V. (2014). Grounds for the beginning of pre-trial investigation. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 4, 187-197. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/214d407d-9f23-49fc-a224-947b25834d94/content>
- [15] Veits, A.M. (2025). The typical investigative situations of the initial stage of investigating a cybercrime committed with the involvement of a military official. *Law and Society*, 2, 374-379. DOI: 10.32842/2078-3736/2025.2.50

Список використаних джерел

- [1] Черноус Ю. М., Шикорак М. М. Особливості початкового етапу розслідування злочинів, учинених іноземцями. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2018. Вип. 18. С. 44–52. DOI: 10.32353/khrife.2018.05
- [2] Дрозд В. Г. Окремі питання регламентації початку досудового розслідування в умовах проведення правової реформи. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 268–272. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/47058e5c-7169-41ad-8b31-2066b1267bb0/content?trackerId=11bdb8f53e72776c>
- [3] Дишльова А. Можливості використання версіювання на початковому етапі розслідування незаконного набуття права на землю державної або комунальної власності. *Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності у сучасних умовах* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 31 жовт. 2025 р.). Дніпро : ДДУВС, 2025. С. 289–291. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16728>
- [4] Кунтій А. І. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування непокори та невиконання наказу. *Теорія та практика протидії злочинності в умовах правового режиму воєнного стану* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 7 листоп. 2025 р.). Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2025. С. 123–124. URL: <https://www.vdu.lt/cris/bitstreams/16b7969f-5b9f-4706-b7bc-0b3c68d94b58/download#page=123>
- [5] Кушнір С. С. Приводи та підстави для початку досудового розслідування злочинів, пов'язаних із протиправним заволодінням майном підприємства, установи, організації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 594–600. DOI: 10.32782/2524-0374/2024-2/146
- [6] Міхальов С. Ю. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування фінансування тероризму. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 2 (35). Ч. 1. С. 263–273. DOI: 10.32631/vca.2025.2.20
- [7] Мурадлі А. Слідчі (розшукові) дії на початковому етапі розслідування злочинів у сфері виробництва споживчих товарів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 91. Ч. 4. С. 362–369. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.91.4.51
- [8] Погорецький М. А. Початок досудового розслідування: окремі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 93–103. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/431>
- [9] Покраса К. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисного знищення або пошкодження чужого майна, вчиненого шляхом підпалу. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2025. № 1 (134). С. 315–322. DOI: 10.32782/2078-3566-2025-1-40
- [10] Попов В. Ю. Етапізація розслідування втручання в діяльність представників органів державної влади. *Архів кримінології та судових наук*. 2025. № 2 (12). С. 114–123. DOI: 10.32353/acfs.12.2025.12
- [11] Русанівський С. В. Початок досудового розслідування перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу з застосуванням зброї чи спеціальних засобів. *Кримінальне судочинство в умовах дії правового режиму воєнного стану та в повоєнний період* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 30 квіт. 2025 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. С. 134–136. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/107799ca-1922-49d7-a081-172165a0f35e/content>
- [12] Шепілов О. О. Обставини, які підлягають з'ясуванню на початковому етапі розслідування фальсифікації лікарських засобів та обігу фальсифікованих лікарських засобів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 3. Ч. 3. С. 216–220. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.03.3.32
- [13] Скічко І. А., Капелюха А. В. Типові слідчі ситуації та програми дій слідчого на початковому етапі розслідування колабораційної діяльності. *Київський часопис права*. 2025. № 3. С. 330–337. DOI: 10.32782/kij/2025.3.47
- [14] Столітній А. В. Підстави початку досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 187–197. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/214d407d-9f23-49fc-a224-947b25834d94/content>
- [15] Вейц А. М. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування кіберзлочину, вчиненого за участю військової посадової особи. *Право і суспільство*. 2025. № 2. С. 374–379. DOI: 10.32842/2078-3736/2025.2.50

ROMANAUSKAS Kristina

Doctor of Philosophy in Law, Doctoral Student of the National Scientific Center «Honor Professor M. S. Bokarius Forensic Science Institute»
61177, 8a Zolochivska St., Kharkiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9545-9755>;

ZOZULIA Yevhenii

Lecturer of the Department of Criminalistics, Forensic Science and Pre-Medical Care of the Kharkiv National University of Internal Affairs
61000, 27 Lev Landau Ave., Kharkiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1444-0408>

Initial Stage Features of the Investigation of Crimes in the Field of Professional Legal Assistance

Abstract. The article systematizes typical pretexts and grounds for initiating a pre-trial investigation, taking into account the characteristics of crimes committed in the field of professional legal assistance. The features of collecting primary information on criminal offenses of this category are highlighted, taking into account their increased latency, the complexity of detection, and the need for a correct criminal-legal assessment of the established circumstances. The doctrinal approaches to understanding the categories of “pretext” and “ground” for initiating a pre-trial investigation are summarized, their correlation is determined, and it is substantiated that they are interrelated, but not identical legal phenomena. It is proven that the pretext characterizes the source or form of receipt of information about a possible criminal offense, while the ground reflects the presence of sufficient factual data that allows drawing a conclusion about the possible commission of a criminally punishable act. The provisions of the criminal procedural legislation of Ukraine regarding entering information into the ERDR and initiating a pre-trial investigation are analyzed. It was determined that typical reasons for initiating an investigation of crimes in the field of professional legal aid are statements by victims, reports from other persons, results of operational and investigative activities, independent detection of signs of a criminal offense by law enforcement agencies, media materials, journalistic investigations, and publications on social networks. At the same time, the basis for initiating a pre-trial investigation is the presence of specific information regarding threats, violence, damage to property, illegal access to documents, disclosure of the attorney-client privilege, interference with a lawyer's professional activities, or other forms of unlawful influence. It was substantiated that at the initial stage, a professional assessment of the information received by authorized persons acquires special importance, since it is at this stage that the correct criminal-legal qualification of the event is determined and the question of whether there are sufficient grounds for entering information into the ERDR is resolved.

Keywords: pre-trial investigation; legal aid; lawyer; defense attorney; phasing of the investigation.